

НАПРЯМ 10. МОВА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Шумицька Г.В.,

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри журналістики
Ужгородського національного університету*

Путрашик В.І.,

*старший викладач кафедри журналістики
Ужгородського національного університету*

РЕАКЦІЯ МЕДІА НА СТАТТЮ 7 ЗАКОНУ «ПРО ОСВІТУ» ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

Аналізуючи нинішні мовні реалії в Україні, Лариса Масенко небезпідставно висновкує про те, що «деукраїнізація мовно-культурного простору прокладає шлях «русському миру» всередину країни» [15]. І однією з найголовніших причин такої ситуації вбачає в тому, що свого часу *«недостатньо було оголосити українську – державною, необхідно було ввести механізми реалізації її статусу, що передбачало передусім створення у владних структурах спеціального органу з мовної політики, наділеного функціями контролю за виконанням мовного законодавства»*, покликаючись при цьому на такий досвід балтійських держав: це дало їм можливість успішно подолати наслідки радянської русифікації й утвердити свої мови як основу національних держав європейського типу [15]. А засоби масової інформації, особливо ті, що підпорядковуються органам державної влади, мали бути головним рупором цього органу.

Що маємо нині, на 27-му році незалежності України, в аспекті провадження державою мовної політики і як реагує на це інформаційний простір, зокрема регіональний? Через кілька місяців після ухвалення ВРУ 5 вересня 2017 року Закону «Про освіту» у його статті 7 побачили порушення прав національних меншин аж три держави, що мають велику діаспору в Україні, – Польща, Румунія та Угорщина. Зокрема, Угорщина розцінила нововведення як пряму загрозу і пообіцяла позбавити Україну підтримки на міжнародній арені. «Україна встромила Угорщині ножа в спину, внісши зміни до закону про освіту, який сильно порушує права угорської меншини», – ідеться у заяві міністра закордонних справ Угорщини Петера Сійярто, розміщеній на сайті уряду цієї держави [2]. «Насправді закон – наш основний інструмент модернізації української освіти, її наближення до стандартів ЄС. На жаль, деякі європейські політики використовують його, як можливість додати кілька балів до своєї електоральної підтримки та продовжують поширювати неправдиві аргументи,

стверджуючи, що він нібито створює загрозу дотримання прав національних меншин», – вважає міністр освіти та науки України Лілія Гриневич [16].

Упродовж листопада 2017 р. особисто довелося взяти участь у трьох круглих столах, присвячених широкому обговоренню цього питання з участю українських міністрів Лілії Гриневич та Павла Клімкіна, представників МОНУ, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», Офісу Координатора проєктів ОБСЄ в Україні, ВКНМ ОБСЄ, а також департаментів освіти і науки облдержадміністрацій, інститутів післядипломної педагогічної освіти, педагогічної громадськості, національних меншин та громад, медіа. Перебіг та результати обговорення представлені в публікаціях на сайті Медіацентру Ужгородського університету [4; 6; 11].

Маємо зауважити, це чи не єдиний ресурс Закарпатської області, контент якого стовідсотково оригінальний. Матеріали, присвячені питанням мовної політики, належать до рейтингових, про що свідчить кількість їх прочитань (так, до прикладу, число переглядів інтерв'ю з професором Любомиром Белеєм [12] з нагоди виходу його праці ««Русинський» сепаратизм: націєтворення in vitro» сягнуло понад 8 тисяч за кілька днів), й активно перепублікуються іншими сайтами. Варто зауважити: моніторинг онлайн-засобів масової інформації саме Закарпаття на предмет відображення в них мовно-політичної проблематики цікавий особливо. Адже для прикордонного поліетнічного краю з огляду на компактне проживання тут представників різних національних меншин, передусім угорської та румунської, реалізація положень статті 7-ї нового Закону «Про освіту» актуальна, мабуть, як ніде інде. Спостереження над відображенням у тутешньому інформаційному інтернет-просторі перипетій, що розгортаються довкола мовного питання, дають можливість зробити певні висновки щодо векторів формування громадської думки населення області в цьому питанні.

Згадані вище публікації Медіацентру УжНУ транслюють аудиторії кілька важливих меседжів, які можна звести до таких тез:

- усі громадяни України зобов'язані знати державну мову;
- держава повинна забезпечити належні умови вивчення державної мови всім, хто є чи хоче стати її громадянином;
- кожен громадянин України має право вчити в українських освітніх закладах рідну мову;
- держава повинна гарантувати мовні права представників нацменшин і має це робити спокійно, виважено, толерантно – у форматі конструктивного діалогу.

Матеріали університетського підрозділу поширює також Освітній портал Закарпаття [17], причому робить це завжди з гіперпосиланням на джерело – відповідно до заведених в онлайн-виданнях етико-правових норм. Цей ресурс уважно стежить за подіями, що відбуваються у сфері української освіти, й оперативно реагує на них. Резонанс довкола мовної статті освітнього закону знайшов на сторінках порталу досить широке представлення. Особливо важливо, що редакція сайту готує й публікації, які спрямовані на викриття навмишне спотвореної певними політичними силами інформації щодо дражливого

питання. Зокрема, окремі матеріали порталу присвячені розвінчання міфів стосовно запровадження української мови у школи нацменшин, актуальному питанню, що насправді змінює новий закон «Про освіту» для шкіл з угорською та румунською мовами навчання [напр., 1; 18] та ін.

Твердої державницької позиції у висвітленні мовної проблематики в контексті освітнього закону дотримується найвідвідуваніший новинний веб-ресурс регіону – сайт «Закарпаття онлайн» [8], котрий від вересня до початку грудня 2017 р. присвятив цьому питанню близько півсотні публікацій. Пріоритетність для редакції теми утвердження української мови як державної, зокрема й у сфері освіти, засвідчує серед іншого тривале перебування у топі публікацій на головній сторінці ресурсу трьох (із 13 загалом) клікабельних заголовків, що стосуються мовної політики. Щоправда, всі ці матеріали є репостами з інших ресурсів. Варто зауважити, що абсолютна більшість інформаційних заміток, інтерв'ю, аналітики, блогів, дотичних до резонансної статті 7 Закону «Про освіту», на сайті «Закарпаття онлайн» не є оригінальним контентом, і, покликаючись на джерела, редакція, проте, не пропонує гіперпосилань.

Другий за відвідувацьким рейтингом новинний ресурс області портал «Mukachevo.net» [7] висвітленню питань мовної спрямованості надає дещо менше уваги, як порівняти з попереднім сайтом. Причому найбільш активно матеріали на розглядвану тему з'являлися тут упродовж вересня – початку жовтня. Публікації інформаційних жанрів вирізняє загалом нейтральна тональність, у доборі аналітики та інтерв'ю редакція виявляє виразне тяжіння до підтримки позиції потрібності утвердження української як державної в освітній царині та діалогу для вирішення суперечливих питань. Абсолютна більшість матеріалів – репости з інших джерел переважно без гіперпосилань.

Зазвичай републікованими є також тексти аналізованої тематики й на інших популярних веб-ресурсах Закарпаття, зокрема на сайтах «Голос Карпат» [5], «Закарпатський кореспондент» [8], «Закарпатські новини» [3] та ін. У доборі матеріалів якоїсь виразної тенденційності, заангажованості нами не помічено.

З іншого боку, про можливі загрози угорськомовній освіті, утиски представників нацменшин, начебто закладені в положеннях статті 7 Закону «Про освіту», доволі часто йдеться у матеріалах «Карпатського об'єктива» [10] – онлайнної версії однойменної газети, орієнтованої передусім на українськомовних угорців краю. Зокрема, сайт публікує низку звернень представників угорської меншини, а також обласної влади, до Президента України, міжнародних інституцій, у яких наголошується на нібито дискримінаційному характері мовної статті Закону «Про освіту»; подає відповідні інтерв'ю та коментарі політиків Закарпаття проугорської орієнтації та ін.

Таким чином, закарпатському медіапростору, попри доволі жваве висвітлення обговорюваних питань переважно на державницьких засадах, бракує насамперед оригінальних текстів аналітичних жанрів, котрі мали б формувати мовну свідомість громади. Натомість, як зауважив один із учасників круглого столу з міністром закордонних справ Павлом Клімкіним в УжНУ професор Володимир Приходько, саме через діяльність медіа регіон починає асоціюватися винятково з лісовирубкою, контрабандою та сепаратизмом, що,

безперечно, не відповідає дійсності [14]. Разом з тим позитивною тенденцією можна вважати, що саме на університетських ресурсах з'являються матеріали з аналізом ситуації з огляду бодай на той факт, що саме найбільший і найстарший вищий навчальний заклад області й має бути осередком генерування різногалузевих експертних висновків і водночас майданчиком для їх обговорення з метою пошуку оптимальних механізмів реалізації актуальних завдань.

Список використаних джерел:

1. 10 міфів про запровадження української мови у школи нацменшин // Освітній портал Закарпаття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.uz.ua/top-10-mifiv-pro-zaprovadzhennya-ukrayinskoji-movu-u-shkoly-natsmenshyn>.

2. Ukraine has stabbed Hungary in the back by amending its education act // Website of the Hungarian Government [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kormany.hu/en/ministry-of-foreign-affairs-and-trade/news/ukraine-has-stabbed-hungary-in-the-back-by-amending-its-education-act>.

3. zakarpatpost.net – Закарпатські новини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakarpatpost.net>. – Назва з екрану.

4. Аби рухатися далі, спершу варто побачити шлях // Медіацентр УжНУ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mediacenter.uzhnu.edu.ua/news/aby-vyjty-z-gluhogo-kuta-spershu-varto-pidnyaty-golovu/2017-11-15-14103>.

5. Голос Карпат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goloskarpat.info>. – Назва з екрану.

6. З науковцями УжНУ поспілкувався глава МЗС України Павло Клімкін // Медіацентр УжНУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mediacenter.uzhnu.edu.ua/news/z-naukovtsyamy-uzhnu-pospilkuvavsya-glava-mzs-ukrayiny-pavlo-klimkin/2017-12-02-15353>.

7. Закарпатський інформаційно-діловий портал «Mukachevo.net» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mukachevo.net>. – Назва з екрану.

8. Закарпатський кореспондент [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zak-kor.net>. – Назва з екрану.

9. Закарпаття онлайн beta [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakarpatya.net.ua>. – Назва з екрану.

10. Карпатський об'єктив [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ko.net.ua>. – Назва з екрану.

11. Лілія Гриневич в УжНУ: «Ми глибоко шануємо природне, Богом дане право дитини вживати рідну мову і навчатися нею» // Медіацентр УжНУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mediacenter.uzhnu.edu.ua/news/liliya-grynevych-v-uzhnu-my-glyboko-shanuyemo-pryrodne-bogom-dane-pravo-dytyny-vzhyvaty-ridnu-movu-i-navchatysya-neyu/2017-11-18-14270>.

12. Любомир Белей: Термін «русин» треба заборонити використовувати у значенні «неукраїнець» // Медіацентр УжНУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mediacenter.uzhnu.edu.ua/news/lyubomyr-belej-termin-rusyn-treba-zaboronyty-vykorystovuvaty-u-znachenni-neukrayinets/2017-10-10-12244>.

13. Медіацентр УжНУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mediacenter.uzhnu.edu.ua>. – Назва з екрану.

14. Міністр закордонних справ України Павло Клімкін спілкувався з науковцями УжНУ // Ужгородський національний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/ministr-zakordonnih-sprav-ukrajini-pavlo-klimkin-spilkuvavsya.htm>.

15. Мовна політика України. Антиукраїнський закон досі чинний // Радіо Свобода [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/28025654.html>.

16. Мовна стаття закону «Про освіту» не шкодить нацменшинам // Українська правда. Життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/10/23/227072>.

17. Освітній портал Закарпаття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.uz.ua>. – Назва з екрану.

18. Що змінює новий закон «Про освіту» для шкіл з угорською та румунською мовами навчання // Освітній портал Закарпаття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.uz.ua/shho-zminyuye-novuj-zakon-pro-osvitu-dlya-shkil-z-ugorskoju-ta-rumunskoju-movamy-navchannya>.